

פנינים לפרשת שבוע

עליה ונסיגה

"אלה תולדות יעקב, יוסף" בדרך כלל אחרי המילים "אלה תולדות" מפורטים הילדים שהוליד. והנה שונה הדבר בפסוק זה. בעניין זה הצדיק רבי מנחם מנדל מרימינוב השמייע פעם באזני חסידיו רמז יפה: כל אדם מישראל נקרא בשם "יעקב". על כל אחד אומרת התורה - "אלה תולדות יעקב" - ומה התולדות? - "יוסף". פירוש העניין שלא יעמוד האדם במקום אחד, אלא יוסיף בהתמדה בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, וילך מחיל אל חיל בעבודת ה'. עמידה במקום אחד בשביל האדם נחשבת היא כנסיגה, ובמקום שאין עליה, יש ירידה...

שנאה ואהבה

"ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו..." (פרק לז') לכאורה קשה, שלכאורה מהכתוב יוצא כאילו רק מהסיבה שאותו אהב אביהם לא יכלו דברו לשלום, והלא יש סיבות אחרות, שהביא את דיבתם רעה אל אביהם, ולפי המדרש חשדם מאבר מן החי ובזלזול בבני השפחות. אם כן מדוע בפסוק מודגשת סיבה זו בלבד? נראה לומר כי יש שני סוגי שנאה. יש שנאה מחמת שעשה לו איזה דבר רע, ושנאה זו אפשר להשלים, על ידי שחברו יחזור בו ויתנצל. אך יש שנאה שנובעת מקנאה, לשנאה זו אין תרופה, שהרי אינה תלויה בשום דבר. לכן חשוב שהורים יעשו כל שביכולתם למנוע קנאה בן ילדיהם, וכן כל אחד ישתדל ויתפלל לעזרת שמים, שלא תעלה קנאתו על לב אדם. (עפ"י על "וחם השמש לרב משאש זצ"ל)

פתרון חלום שר המשקים

מובא בספרים שיוסף ידע שיתלו את שר האופים מאחר ובחלום העז העורב לאכול מן הסל, אף על פי שאדם חי נשא את הסל, ואם בכל זאת העז העורב להתקרב אל הסל משמע שאדם זה חי רק למראית עין ולמעשה אין בו כח החיות.

לפי זה ניתן להבין עניין נוסף שהרי לדעת הכוזרי חלוקת העולם היא דומם, צומח, חי, מדבר, ועם ישראל עם סגולה הוא סוג מיוחד מובדל מאחרים. נאמר בכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נראה עליך ויראו ממך", (דברים כ"ח י') דהיינו, כאשר אומות העולם מבחינים בקדושת עם ישראל בחיותו רק אז הם יראים ממנו. אם אנו נתקלים בעובדה שאומות העולם אינם יראים משמע שהם לא מבחינים שעם ישראל חי, לכן אינם יראים ממנו. בדומה לזה החיות פוחדות מצלם האלוקים אשר באדם והעובדה שהחיות טורפות לפעמים את האדם, משמעה שהחיות אינן מבחינות בחיותו ובצלם האלוקים שבו כמו שמצאנו בגמרא שבת קנא: "דאמר רמי בר אבא אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו". ולכן המסקנה גם לאדם הפרטי להצדיק את מעשיו את עובדת היות צלם אלוקים בקרבו ואם מדובר על עם ישראל להבליט ולהצדיק את עובדת חיותו של עם ישראל לעין כל. (מבוסס על אהבת קדומים)

בין אדם לחבירו

העוקף את התור בבנק באוטובוס וכדומה, הרי הוא מצער את הבריות ומביא אותם לכעס ושנאה, ולעיתים גם גורם בזה להפסד ממוני לעומדים בתור, עקב הזמן הנוסף שעליהם להמתין בתור.

גם מי שמבקש מחבירו שעומד בתור לבצע עבורו פעולות מסוימות, מבלי לבקש את רשות כל העומדים בתור לפניו עובר כל כך, מאחר וגורם עיכוב נוסף לעומדים בתור.

למרות האמור, מותר לבקש מחבירו לבצע עבורו פעולות בבנק וכדומה אם חבירו עומד אחריו בתור.

אסור לאדם להבהיל את חבירו ובפרט ראוי להזהיר את הקטנים הרגילים בכך.

שואל ומשיב

שאלה: בחורי ישיבה שלנים בפנימיה של הישיבה, האם חייבים להדליק נרות חנוכה בברכה בחדריהם?

תשובה: על פי דברי רב ששת במסכת שבת כג. נראה כי אכסנאי שמדליקים עבורו בביתו פטור מלהדליק בעצמו, ואפילו לא צריך להשתתף עם בעל הבית בשמן או בנרות.

להלכה פסקו הטור והשו"ע סימן תרעז - א' אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו, אינו יוצא ידי חובת הדלקת נרות חנוכה בשל בעל הבית, אלא צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. ואם מדליקים עליו בביתו אינו צריך יותר... וכן כתב במחזור ויטרי וזו לשונו: "והבאים ממקום אחר ללמוד תורה חוץ לביתם, או אורח, אינו צריך להשתתף בפרוטה אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקים במקומם". לכן בחורים שהוריהם מדליקים עליהם בביתם, יוצאים ידי חובה בהדלקתם, ולא צריכים להדליק או להשתתף, אף שאינם נוכחים עת שמדליקים הוריהם נרות חנוכה.

יש להוסיף עוד, שלפי מה שכתב בשו"ת "גינת ורדים", שאורח צריך להשתתף בפרוטות עם בעל הבית, ואם יש לו חדר לעצמו צריך להדליק בפני עצמו, הוא כשמשלם לבעל הבית כל הוצאות אכילה ושתייה ושאר דברים, אבל אם האורח סמוך לגמרי על שולחן בעל הבית, אין צריך לזה כלל, כי בעל הבית שמהנה את אורחו לכל צרכיו, וכל מחסורו עליו, הוא מזכה לו במקצת דמי הנרות והשמן של חנוכה. ולפי זה נראה שבחורי ישיבה שבזמנינו שכל מחסורם על הנהלת הישיבה, תמורת תשלום שנתי מהוריהם לישיבה, יוצאים ידי חובתם בהדלקת נרות חנוכה שמדליקים באולם הגדול הישיבה, ואינם צריכים להשתתף בפרוטות.

שאלה: בחורי ישיבה ספרדיים אינם צריכים להשתתף בפרוטות ואינם צריכים להדליק לעצמם אפילו אם יש להם חדרים שלהם. ואם רוצים להדר להדליק בחדריהם, אינם רשאים לברך, משום איסור ברכה לבטלה. בחורי ישיבה אשכנזיים יש מהם שנוהגים להדליק נרות חנוכה בחדריהם בברכה.

שאלה: האם יכולים לקיים מצוות הדלקת נרות חנוכה על ידי הדלקת חנוכיה חשמלית?

תשובה: במסכת שבת כא. אמרו, שמנים ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקים בהם בשבת, מדליקים בהם בחנוכה. וכן פסק הרמב"ם. לכאורה נראה שהוא הדין שיוצאים ידי חובה בחנוכיה חשמלית, ובפרט שהיא מאירה יפה ויש בה הידור למצות נר חנוכה. וכן פסק הרה"ג רבי יוסף משאש בשו"ת מים חיים. אולם נראה שאין יוצאים ידי חובת מצות הדלקת חנוכיה חשמלית, שהמצווה בהדלקת נרות חנוכה היא כדי להזכיר את הנס, ובחנוכיה חשמלית אין שמן ופתילות, אין בה זכר לפרסומי ניסא. וכן כתבו אחרונים רבים.

שאלה: אין יוצאים ידי חובת מצות הדלקת נרות חנוכה על ידי הדלקת חנוכיה חשמלית. ואם אין לו נר חנוכה אחר, אלא מנורת חשמל בלבד, ידליק אותה בלא ברכה. וגם בבית הכנסת אין לברך על הדלקת חנוכיה חשמלית. וכן הרואה חנוכיה חשמלית דולקת מעל ברשות הרבים, אין לו לברך על ראייתו.

גדולי ישראל

רבי אברהם שמואל בנימין סופר - כתב סופר -
נולד בשנת ה' - תקעה'. בספר "בית אפרים" מביא כי ה"חתם סופר" אמר - "בטוח אני שבא מלאך ולמד עם בני..." החתם סופר העיד עליו "כמה דמעות שפכתי למען תורת בני". בהיותו בן כ"ד שנה נתקבל כרבה של פרישבורג למלא מקום אביו. אחיו ר' שמעון סופר כתב עליו "הלא כל הארץ מלאה תהלתו... רבו חיבוריו אשר הניח אחריו ברכתו יעדון על גדולת תורתו..." נלב"ע ב ה - תרלב'.